

Rapport invånardialog Uppdatering regional utvecklingsstrategi (RUS)

Beredning för invånardialog

Innehåll

Innehåll	2
1 Bakgrund	3
1.1 Uppdrag Uppdatering regional utvecklingsstrategi (RUS) från regionfullmäktige	3
1.2 Syfte	3
1.3 Metod	3
1.4 Frågeställningar	4
2 Om beredningen för invånardialog	4
3 Om regional utvecklingsstrategi (RUS)	5
4 Resultat	6
4.1 Genomförande.....	6
4.2 Sammanfattning från dialoger och webbsvar	7
4.2.1 God och jämlik hälsa samt Alla barn ska få en bra start i livet.....	7
4.2.2 Ökad livskvalitet och förbättrade livsmöjligheter.....	8
4.2.3 Ökad möjlighet att bo och leva i hela länet.....	8
4.2.4 God tillgång till samhällsservice, tjänster och utbud	9
4.2.5 Säkerställa viktiga samhällsfunktioner	10
4.2.6 Andra inspel från dialogerna	10
4.3 Beredningens analys och slutsatser.....	10
4.4 Beredningens förslag.....	11

1 Bakgrund

1.1 Uppdrag Uppdatering regional utvecklingsstrategi (RUS) från regionfullmäktige

Regionfullmäktige uppdrog 2023-06-13 § 84 till beredning för invånardialog att genomföra invånardialog om uppdatering av regional utvecklingsstrategi (RUS).

Beredning för invånardialog har därefter arbetat med att ta fram en struktur, upplägg och tidplan för invånardialoger under hösten 2023, vilken fastställdes av beredningen vid ett extra sammanträde 2024-01-11 och som presenteras under rubrik 1.3 Metod. I detta arbete har tjänstepersoner inom Regionala utvecklingsförvaltningen deltagit.

1.2 Syfte

Syftet med invånardialogen är att utgöra ett komplement till det uppdateringsarbete som sker inom projektet så att även västmanlänningar som inte är knutna till någon organisation eller motsvarande kan komma med inspel och diskutera länets utveckling.

Ett viktigt klagörande är att invånardialogen syftar till länets utveckling oavsett vilken huvudman som ansvarar för frågan. Deltagarna bjöds in till att diskutera de frågor som är viktiga för dem, oavsett om det är kommun, region, stat, organisation eller förening som har ansvaret.

1.3 Metod

Invånardialoger har genomförts i formen idéverkstäder som ett slags workshop med olika övningar i grupp. Det övergripande temat för idéverkstäderna är *vad behöver invånarna i länet för en god livskvalitet*. Metoden har tidigare använts inom ramen för uppdatering av RUS gentemot feriearbetande ungdomar i ett antal kommuner i länet.

Idéverkstäder har under januari till mars genomförts i Köping, Arboga, Västerås, Sala, Skinnskatteberg, och Surahammar. Beredningen valde att besöka de kommuner som inte deltog i idéverkstäder för feriearbetande ungdomar tidigare, samt Västerås. Även en digital invånardialog via Teams har genomförts. Vid dialogerna deltog ett antal ledamöter från beredningen, engagemangsledare och tjänstepersonsstöd.

Dialogerna arrangerades i lokaler som är samlingspunkter på orten och därmed lätta för invånarna att hitta till. Planering för inbjudan, kommunikation och marknadsföring av dialogerna skedde i samarbete med Centrum för kommunikation och via kontakt med aktuell kommun.

I samband med dialogernas genomförande erbjöds även deltagarna att anonymt lämna egna inspel om de inte tyckte att deras frågor blev tillräckligt uppmärksammade vid dialogtillfället.

Till projektet skapades en webbsida med information om dialogerna och anmälan till den digitala dialogen. På webbsidan gick det även att lämna synpunkter och förslag utifrån frågeställningarna.

Resultatet från dialogerna och insamlat material sammanställs i den här rapporten som kommer att överlämnas till regionfullmäktige och regional utvecklingsstrateg.

Dialogernas slutsatser har i möjligaste mån sorterats utifrån regionala utvecklingsstrategins nio insatsområden. Resultatet presenteras så som det framfördes under dialogerna. Beredningen har inte tagit hänsyn till vad som eventuellt redan genomförs, är planerat eller vad som är ogenomförbart av olika anledningar.

1.4 Frågeställningar

Inför dialogerna har ett flertal frågeställningar diskuterats inom beredningen och tjänstepersoner med ansvar för uppdateringen av RUS. En avvägning behövde göras för att diskussionerna skulle hamna på en detaljnivå som länsinvånarna kunde relatera till. I dialogerna tog beredningen därför fasta på begreppet livskvalitet.

De frågor som dialogerna avsåg att besvara var:

- Vad ökar din livskvalitet?
- Vilka hinder stoppar dig från att öka din livskvalitet?
- Vilken utveckling vill du se i länet?

2 Om beredningen för invånardialog

Beredningen för invånardialog arbetar med att följa viktiga frågor för demokratin och invånarna i länet. Beredningen ska utifrån regionfullmäktiges uppdrag bland annat:

- Genomföra invånardialog i de frågor som beslutas av regionfullmäktige eller regionstyrelsen. Beredningen ska utifrån genomförd invånardialog lämna förslag till regionfullmäktige.

För att en fråga ska bli aktuell för invånardialog krävs att frågan är en framtidsfråga, är påverkansbar, har ett länsperspektiv och att den finns upptagen i regionplanen.

De elva ledamöter som är valda till beredningen ska också arbeta med att utveckla formerna för dialog mellan politikerna som styr Region Västmanland och invånarna i Västmanland.

Beredningens ledamöter:

- Maria Dellham, ordförande, Västerås
- Victoria Kihlström, Sala
- Elin Johansson, Sala
- Elisabeth Wäneskog, Västerås
- Sven Fallgren, Surahammar
- Kent R Pettersson, Surahammar
- Sven Frank, vice ordförande, Sala
- Nelda Morosini Oelze, Västerås
- Ricky Sten, Skinnskatteberg
- Maj-Britt Neverland, Västerås
- Eva-Lotta Svensson, Västerås

3 Om regional utvecklingsstrategi (RUS)

Vid regionbildningen 2017 övertog regionen det regionala utvecklingsansvaret från Länsstyrelsen som tidigare ansvarat för styrdokumentet regionalt utvecklingsprogram (RUP).

Alla regioner ska enligt förordning (2017:583) om regionalt tillväxtarbete ta fram en regional utvecklingsstrategi och länets första RUS fastställdes av regionfullmäktige i juni 2020 och ska uppdateras vart fjärde år.

Dokumentet ska utgöra ett *Länsgemensamt måldokument och överenskommelse om länets utveckling* och visionen *Ett livskraftigt Västmanland* innefattar målområdena *ett Välmående, Tillgängligt och Nyskapande Västmanland genom hållbar tillväxt*. Dokumentet är styrande för regionen, vägledande för kommuner och Länsstyrelsen samt inspirerande för företag, lärosäten, föreningar och civilsamhället.

Under 2023 och 2024 genomförs ett omfattande arbete med att uppdatera RUS och den uppdaterade versionen planeras vara klar för beslut i regionfullmäktige i februari 2025.

4 Resultat

4.1 Genomförande

Dialogtillfällena har marknadsförts genom pressmeddelande, nyheter på regionens startsida, Facebook-inlägg med annonsering samt en hemsida med information om projektet. Via projektets hemsida gick det även att anmäla sig till den digitala dialogen och besvara två frågor.

Beredningen kontaktade länets kommuner och bad dem sprida information om dialogerna. Tre kommuner skrev om dialogerna på sin hemsida, varav två även delade projektets Facebook-inlägg på kommunens Facebook-konto.

Dialogerna har uppmärksammats i lokalmedia genom intervju med beredningens ordförande i Västmanlands TV, Sveriges Radio P4 Västmanland och i Västmanlands Taltidning. Vidare har Västerås Tidning skrivit om dialogerna. Inför den andra delen av dialogturnén annonserade beredningen om kommande invånardialoger i gratis-tidningen Annonssbladet Børsen, som når norra länsdelens invånare.

Projektets hemsida besöktes av 560 personer medan nyheten om invånardialogen på regionens startsida besöktes av 262 personer. Flertalet av besökarna hittade projektets hemsida via Facebook-annonserna.

De annonser som projektet hade på Facebook nådde totalt närmare 161 000 unika mottagare och visades totalt drygt 610 000 gånger under perioden 9 januari till 6 mars 2024. Totalt användes fyra olika annonser; tre för de fysiska dialogerna och en för den digitala dialogen. Noterbart är att 56 % av besökarna var män, vilket är ovanligt då kvinnor brukar vara överrepresenterade i regionens kampanjer. Det framgår också att merparten av mottagarna var i åldern 25 till 54 år, vilket är en något lägre ålder än Facebook-användare i genomsnitt.

Dialogerna hade totalt 32 deltagare, varav 28 deltog vid de fysiska dialogerna och fyra deltog vid den digitala dialogen.

Kommun/digital	Datum	Anmälda	Deltagare	Ledamöter
Köping	17 januari	-	9	7
Arboga	23 januari	-	2	5
Västerås	30 januari	-	7	6
Sala	6 februari	-	4	3
Skinnskatteberg	20 februari	-	4	2
Digital via Teams	21 februari	14	4	6
Surahammar	6 mars	-	2	5
Totalt	-	-	32	-

Merparten av deltagarna var i åldern 55 till 74 år. Noterbart är att inga länsinvånare yngre än 35 år deltog.

Ålder	Andel
- 24 år	0 %
25-34 år	0 %
35-44 år	9 %
45-54 år	6 %
55-64 år	38 %
65-74 år	38 %
75 - år	9 %

I genomsnitt deltog fler kvinnor än män, men detta varierade mellan orterna.

Könsidentitet	Andel
Kvinna	59 %
Man	41 %

När det gäller webbformuläret på projektets hemsida inkom 58 anonyma svar.

4.2 Sammanfattning från dialoger och webbsvar

4.2.1 God och jämlik hälsa samt Alla barn ska få en bra start i livet

Flera deltagare lyfte fram barn och ungdomars uppväxtvillkor med skolans studiekrav och psykisk ohälsa i fokus. Skolan behöver mer resurser för att ge förutsättningar till individuella anpassningar och lärande utifrån förutsättningarna. Tidiga insatser ska inte behöva diagnoser. De höga kraven från skolan och samhället skapar ohälsa och utanförskap, det blir lidande för individiden och kostsamt för samhället. När barn och unga mår dåligt blir föräldraansvaret stort och där behöver samhället ge stöttning när olika myndigheter har olika ingångar. Ett förslag är "regional samordnare" eller något liknande som de familjesamordningsteam som finns i Region Örebro län.

I skolan behöver huvudmännen satsa på kontinuitet med utbildad personal och fritidsgårdar. I norra länsdelen behöver gymnasie- och vuxenutbildning underlättas nu när närliggande folkhögskola avvecklats.

En fråga som många deltagare lyft är äldreomsorgen och behov av utveckling både när det gäller individuell omvårdnad och stöd till anhöriga. Det finns ett behov av servicehus och ålderdomshem, den åldrande befolkningen behöver träffas för hälsans skull. Bara för att man kan bo kvar i eget hem till hög ålder innebär det inte att eget boende är det bästa för hälsan på sikt.

4.2.2 Ökad livskvalitet och förbättrade livsmöjligheter

Ett flertal deltagare lyfter en känsla av otrygghet som ett hinder för god livskvalitet. Det finns en önskan om att kunna vara ute på kvällen utan att känna sig otrygg, vilket enkelt kan avhjälpas med bättre gatubelysning och andra trygghetsinsatser. En annan idé är att skapa en gemenskap och ett sammanhang genom olika former av träffpunkter där invånare i närområdet lär känna varandra.

Länets gemensamma krafter behöver arbeta tillsammans med att skapa ett starkare Västmanland så att länsinvånarna känner medborgarengagemang och samhörighet både i Mälardalen och Bergslagen. Flera deltagare lyfte känslan av att beslut som påverkar hela länet i stor utsträckning fattas utifrån ett Västeråserspektiv. Kunskapen om vilka resurser, tillgångar och utmaningar som finns i länets ytterområden uppfattas som låg av deltagarna.

4.2.3 Ökad möjlighet att bo och leva i hela länet

I samtliga dialoger har kollektivtrafik lyfts som en viktig fråga och det gäller både tåg- och bussförbindelser. I västra och norra länsdelen påtalas att nuvarande utformning skapar begränsningar för in- och utpendling, både för den arbetande och den studerande befolkningen. Det antas även medföra sämre förutsättningar för företagsetableringar. En konsekvens som lyftes är att ungdomars och unga vuxnas motivation till vidareutbildning minskar, då det blir för omständligt att pendla till önskad utbildning. Detta medför i förlängningen att invånarnas attraktionskraft på arbetsmarknaden minskar och att lokala företag anställer andra.

Ett önskemål är en välutbyggd kollektivtrafik som är kostnadsfri eller kraftigt pris-subsventionerad framför allt för yngre och äldre resenärer. Idag blir många länsinvånare helt bilberoende, vilket även skapar negativ miljöpåverkan. En idé som lyfts fram är anropsstyrd kollektivtrafik över kommun- och länsgräns för de kommuner där allmän kollektivtrafik är begränsad eller saknas. Ett annat önskemål är tvärgående linjer, både mellan kommuner och mellan stadsdelar inom Västerås kommun. En annan idé är att möjliggöra "kollektivtrafikluff" i hela landet med samma biljett. Vi i Västmanland kan i alla fall starta med ett länskort för buss och tåg, så det går att resa obehindrat inom länet.

I flera dialoger lyftes bredbandsutbyggnaden som ett hinder. Det behövs en välutbyggd digital infrastruktur i hela länet. För att detta ska kunna ske behöver markägarnas makt över utbyggnaden minskas. Om möjligheterna till pendling är begränsade är det extra viktigt att invånarna kan arbeta och studera på distans och då är en snabb och stabil bredbandsuppkoppling viktig. Detta är också viktigt för de företagare som inte har sin verksamhet i tätorterna.

En annan fråga som aktualiserades är att länet behöver säkra tillgången på elektricitet för industri, verksamheter och boende. Det krävs insatser både för att säkra ett tillräckligt stabilt elnät och för det framtida förbrukningsbehovet.

I nordöstra länsdelen diskuterades även en tillförlitlig och årligen återkommande myggbekämpning som en utveckling deltagarna vill se i länsdelen. Detta ansåg deltagarna vara en förutsättning för att kunna bo och verka i hela länet. Vid dialoger

och webbsvar uttrycktes även önskemål om att möjliggöra så att fler får tillgång till naturupplevelser via utbyggnad av bland annat promenad- och motionsstråk samt cykelleder.

4.2.4 God tillgång till samhällsservice, tjänster och utbud

Vid dialogerna i västra länsdelen togs tillgängligheten till hälso- och sjukvård upp som ett hinder. Många deltagare uttryckte en oro för att tillgängligheten till akut-sjukvård centraliseras till Västerås, vilket både påverkar invånare och sjukhusets attraktionskraft som arbetsplats. All specialisering behöver inte centreras till Västerås, om viss specialisering lokaliseras till andra sjukhus i länet ökar sjukhusets och i förlängningen kommunens attraktionskraft. När det gäller tillgängligheten lyftes även långa kötider till vård, tillgång till läkemedel och att prisutvecklingen på vård och läkemedel begränsar möjligheterna till lika vård.

Deltagarna efterlyser även ett helhetsperspektiv när det gäller närliggande regioners beslut och planer. Om tillgången till sjukvård i Dalarnas, Sörmlands eller Örebro län förändras påverkar det länsinvånarna som idag har närmare dit. De lyfter också att de förväntat längre avstånden påverkar anhörigas möjlighet till att besöka dem som är inlagda på sjukhus. Detta i kombination med begränsad kollektivtrafik uppfattas som otryggt för både patient och anhörig.

Deltagarna uppfattar även arbetsmiljön inom vården som dålig, det är korta anställningar, många personalbyten och avsaknad av fast läkarkontakt. Vårdyrket behöver göras mer attraktivt. Idag upptar administration en stor del av vårdpersonalens tid, vilket gör att det patientnära arbetet blir lidande.

Vid ett flertal dialoger fördes även viss kritik fram till Nära vårds införande. Det deltagarna tog upp var en otydlig ansvars- och kostnadsfördelning och att förändringen behöver kommuniceras bättre både till sjuk- och omvårdnadsverksamheter och i viss mån även till invånare.

När det gäller deltagande i kultur- och fritidsaktiviteter uttryckte flera deltagare att det finns aktiviteter för dem, men att det är sämre med aktiviteter för ungdomar som inte är sportintresserade. I de fall det finns fritidsgårdar är de ofta lokaliserade i skolbyggnader och barn och ungdomar som inte trivs i skolan kan dra sig för att gå dit. I flera dialoger diskuterades även mötesplatser generellt. Det saknas platser för vuxna och äldre att träffas och umgås. Det behövs arenor för att träffas i alla åldrar så samhället gemensamt bryter isolering och utanförskap som på sikt kan leda till ohälsa. Flera deltagare förde fram studieförbunden som en viktig aktör för att skapa kontaktytor och ett socialt sammanhang genom den folkbildning de erbjuder. Idag bygger mycket på frivilligt arbete i föreningslivet. En idé som lyftes var att skapa ett system för att kompensera de som engagerar sig.

Vidare diskuterades fördelningen av kulturbidrag som fördelas utifrån folkmängd och inte efter deltagandet. I vissa kommuner deltar fler invånare vid kulturarrangemang än i Västerås procentuellt sett. Vid flera dialoger lyftes behov av samordning för effektiv informationsöverföring mellan olika aktörer, huvudmän,

föreningar och individer. Det kan handla om mellan skola och vården, men även kultur och arrangemang där många agerar självständigt och isolerat idag.

4.2.5 Säkerställa viktiga samhällsfunktioner

Länets invånare och dess företrädare behöver bli bättre på att förstå klimathotet, det finns en för stor okunskap idag. Mycket av det som invånarna kan göra bygger på personligt engagemang med sortering med mera, men det kräver nästan alltid biltransport för att genomföra. Samhället behöver underlätta sunda livsvanor, grön omställning, ekologiskt grundtänk med bland annat ett cirkulärt byggande.

En idé är att sätta pris på förstörelsen så det blir tydligt vad dåliga miljöval kostar samhället. Att stora delar av länet är helt beroende av bil samt att utbyggnaden av laddningsmöjligheter är ojämn gör länsinvånarna beroende av fossila bränslen.

4.2.6 Andra inspel från dialogerna

Inspel som inte har en given hemvist i något av regionala utvecklingsstrategins insatsområden presenteras under denna rubrik.

Generellt lyfte flera deltagare att länets planering och politiska prioriteringar sker av flera huvudmän med olika uppdrag där alla ser till sin organisations behov i första hand. Detta gäller både regionen, kommunerna och Länsstyrelsen. Det sker planering på länsnivå för vissa frågor och planering för lokala frågor på kommunal nivå. Båda processerna skulle främjas av en samsyn och fler gemensamma projekt och delad finansiering, så inte de bästa lösningarna hämmas på grund av var ansvar och budget finns i aktuell fråga.

4.3 Beredningens analys och slutsatser

Det var stor samstämmighet i dialoggrupperna om tillgänglighet till kollektivtrafik och hälso- och sjukvård. Ett flertal lyfte även en oro för hälsan hos länets barn och ungdomar samt klimathotets påverkan och vad länets invånare kan göra. De behov och förslag som identifierats under projektet sammanfattas i nedanstående punkter.

- När barn och unga mår dåligt blir föräldraansvaret stort och där behöver samhället ge stöttning. Ett förslag är "regional samordnare" eller något liknande familjesamordningsteam som finns i andra regioner.
- Specialisering måste inte centreras till Västerås, om viss specialisering lokaliseras till andra sjukhus ökar sjukhusets och i förlängningen kommunens attraktionskraft.
- Anropsstyrd kollektivtrafik över kommun- och länsgräns där allmän kollektivtrafik är begränsad eller saknas samt tvärgående linjer mellan kommuner och i Västerås.
- Idag bygger mycket på frivilligt arbete i föreningslivet. En idé som lyftes var att skapa ett system för att kompensera de som engagerar sig.

- Samhället behöver underlätta sunda livsvanor, grön omställning, ekologiskt grundtänk med bland annat ett cirkulärt byggande. En idé är att sätta pris på miljöförstörelsen så det blir tydligt vad dåliga miljöval kostar samhället.

4.4 Beredningens förslag

Beredning för invånardialog föreslår regionfullmäktige att beakta de slutsatser som framkommit av dialogerna i arbetet med uppdateringen av regional utvecklingsstrategi.